

A ESCOLA NO GROVE EN TEMPOS DA II REPÚBLICA. (1931-1936)

Por: Andrea Fernández Iglesias

O eido da escola foi sempre vencellado aos tempos que lles tocou vivir. O conxunto dos personaxes, tales coma o mestre, os alumnos e os pais, este tipo de figuras, conforman o que dende sempre se entendeu por, a escola.

Foi neste lugar onde se establece, unha interrelación entre os valores adquiridos no seo da familia e o que aporta o mestre, co seu coñecemento e empeño, en adminístralos, para que deixen pegada no seu alumnado, sendo un dos piares básicos na formación dos futuros homes e mulleres do país.

Nos albores do século XX, a educación era accesible só para minorías, sempre cun paralelismo á situación socioeconómica dos seus proxenitores. Isto era debido ás carencias e necesidades económicas e ás profundas desigualdades sociais existentes na época. Era costume que, a pouco que os cativos botasen corpo e minimamente se defenderan no falar, ler e na escritura, foran arrincados dese ámbito máxico, que era a escola, cheo, case que a diario, de cousas novas, coñecementos de regras e costumes,... que, con moito afán, os mestres/as, cos medios que dispoñían, cubrían co seu labor. Con idades de 7 anos en diante os nenos abandonaban a súa infancia, e sumíanse no mundo do traballo, coa finalidade de axudar aos pais.

En concreto no pobo de O Grove, e no caso dos nenos, dende moi novos, aprendían o oficio do mar mentres que elas, as nenas, axudaban nas tarefas do fogar, tamén nas catro fincas que había, coidando dos máis cativos ou servindo noutras casas. Esta era a forma mais común do paso da infancia á madurez,

truncándose así, na grande maioría dos casos, as posibilidades de acadar unha mellor formación. Factores coma as grandes taxas de analfabetismo existentes na época, a necesidade dunha educación máis expandida e acorde cos tempos e a decisión do goberno da implantación de novas escolas, son as tres principais razóns que levan, en tempos da II República, á creación de toda unha armazón lexislativa, coa finalidade de levar a cabo unha serie de reformas e, entre elas, a necesidade dunha educación para todos, co obxectivo principal de acadar a mínima taxa de analfabetismo na sociedade.

Este soño é unha excepción no medio urbano, aínda que os resultados nos pobos pequenos e aldeas que salpican a Xeografía Galega, tanto na costa coma no interior son diferentes, pois as miserias e necesidades viñan parellas.

Contaba O Grove, no arranque do século XX, con dúas escolas unitarias. As dúas, na parroquia máis poboada, a de San Martiño. Estas atendían ás necesidades da educación por distinción de sexo, unha de rapaces e a outra para as rapazas. En 1925 sendo Alcalde D. Xaquín Álvarez Lores a escolaridade dos rapaces de O Grove tiña que atender as necesidades de 567 cativos sen estudos, os cales non tiñan medios para acadar as primeiras ensinanzas. Os mestres tan só poderían ter ao seu cargo unha ratio de oitenta nenos; eran pois necesarios novos mestres para atender a tal demanda, acadando neste intre a necesidade de construír dúas escolas máis, así como a reforma das dúas existentes, debido ao mal estado na que se atopan.

Escola de D. Jacobo. O Corgo. Antiga casa de Renfe

Grupo de alumnos. Escola de D. Claudio. 1928

Escola de S. Vicente. Os Campos. Area. 1931

AGRADECEMENTO Á:

XUNTA DE GALICIA

SOCIEDADE ANÓNIMA DE XESTIÓN
DO PLAN XACOBEO

Corre o ano 1928 e o concello de O Grove, pretende ademais instalar unha Escola Nacional definitiva, ofrecendo un local na rúa do Con, determinándose a necesidade da creación da escola nacional do Pósito, para fins de ensino xeral. Entrado o ano 1930, a corporación co seu alcalde á cabeza, o Sr. D. Antonio Aguiño Pérez, decide levar a término a reparación das escolas unitarias. Ademais unha R/O publicada en 1927 obriga a converter en escola nacional a que ata o de agora era do Pósito Marítimo, sendo ademais de necesidade máis locais para instalar escolas, unha vivenda para o mestre, ou ben a gratificación correspondente, e cubrir a amplía necesidade de material escolar. Acádase todo isto no ano 1931 sendo alcalde D. Francisco Otero Goday, cando varios veciños da vila ceden casas da súa propiedade para tal propósito.

Tamén nese mesmo ano conséguense no pobo as catro escolas, sitas na rúa Peralto, e na chamada praza D'Arriba ou do mercado, e outra na rúa Luís A. Mestre, cerca de seis anos despois da orixe das intencións educativas; ademais constrúese outra escola con vivenda incluída na parroquia de San Vicente, esta de carácter mixto, xa no ano 1931.

Os nenos/as acudían ás escolas de luns a sábado cun horario comprendido entre as 9 da mañá e ás 12 e outra vez pola tarde de catro ata ás oito, tendo tan só os domingos fóra da escola, aínda que existía a opción - obriga de dedicalos aos requirimentos eclesiásticos.

No que atende ás características das escolas, soían ser locais de planta baixa, a maioría sen divisións, tratándose de locais a voo, onde o mobiliario era básico como o escritorio do mestre e a súa cadeira, e longas mesas de madeira con bancadas comúns, a lo menos ata o ano 1931, no que se empezaron a usar as mesas e bancadas para cada dous nenos; soían ter tamén, armario, colgadoiros, pizarra e, nalgún caso, unha pequena librería. Era tamén salientable o material iconográfico, habitualmente crucifixos e cadros do rei de España. A partir do ano 1931, co cambio político do país estes substitúense por laminas da República, selo e o escudo da escola, bandeiras e cadros da República.

Como material didáctico os nenos empregaban as plumas de tinta, tableiros, contadores, *pizarrillos*, corpos de carpintería, pizarras, caixas de escaiola, cadernos e mesmo utensilios como máquinas de coser nas escolas dedicadas ás nenas; estas últimas eran un complemento das clases para cubrir a aprendizaxe das tarefas do fogar. Estas escolas estaban dotadas de cadernos de lectura, escritura e contas, ademais de exemplares sobre escritura, historia, linguaxe coñecido como o "Silabario", cadernos de debuxo así como diferentes mapas de xeografía española, europea e ás veces tamén tiñan esferas terrestres.

Existían diferenzas entre a aprendizaxe dos nenos e nenas, dándose para elas unha educación máis básica en canto a coñecementos, céntranse moito nos labores domésticos, como a costura, ler, escribir, sumar e restar, labores do fogar etc. Eles, os nenos, teñen materias máis didácticas centrándose na instrución do home, bases dos oficios e cultura xeral, xeografía nacional e estranxeira, xa que a emigración estaba presente tamén en moitas familias.

Isto levará a cabo un incremento na escolaridade dos nenos de O Grove, que sorprende aos educadores pois, ademais de aumentar en numero, tamén aumenta no tempo que permanecen nas escolas. En 1931 a educación acada un espazo moi importante para as familias producíndose un cambio importante nos seus costumes e mesmo nas actitudes.

Entre os anos 1915 e 1936 imparten clase aos nenos de O Grove mestres/as: D. Ernesto Balanzat, D. Jose Luís Puntal Vázquez, D. Marcial Besada, D. Claudio, D. Albino, Dona Hortensia Meda Filgueira, Dona Vicenta Esperón Domínguez, Dona Dolores Gomez Blanco, D. Carmelo Rei García, D.

Manuel Dovalo Otero, e D. Jacobo Barral Otero.

Este último, Don Jacobo, como era coñecido, foi un home tamén destacado pola memoria do noso pobo. Elixido alcalde de O Grove no ano 1936 pouco durou no cargo, só cabe imaxinar que nese triste ano O Grove tivo a investidura de 5 alcaldes, con motivo do estoupido da Guerra Civil Española. Na súa ficha penitenciaria fanlle constar, que foi detido e encarcerado nos calabozos de O Grove e Vilagarcía e trasladado á prisión provincial de Pontevedra, tras Consello de Guerra contra el e cinco veciños máis nos baixos da Deputación Provincial e condenado a 30 anos de reclusión no lazareto de San Simón (concello de Redondela) ata o 8 de febreiro do 1938 en que o trasladan á prisión de Figueirido e cunha revisión de condena obtén unha redución da pena e queda libre o 10 de agosto de 1940.

Estas liñas pretenden acadar unha ollada cara atrás no transcorrer desa etapa da historia co fin de coñecer como era aquela escola á que moitos dos nosos avós e avoas acudiron. Esa escola case que esquecida que tan só nos queda na memoria deles, dos vellos. Esa escola onde se obtiñan os primeiros coñecementos, onde se coñecían e facían os mellores amigos, onde moitos mestres/as marcaron a vida de tantos e tantos nenos; esa escola que, chea de recordos e anécdotas, marcaría por sempre, aos que lles tocou vivila, sumándose ás inestabilidades e cambios da época, ás fames, aos apuros, os traballos que custou acadala, e o desenlace que unha guerra truncou nese soño da escola na II república.

Escola de D. Claudio. 1950 aprox. Rúa Luís A. Mestre.

Escola de Dona Lola. Sr Torre. 1930.